

HONDERD JAAR EUGEEEN YOORS – Jos BOVEN

Bron:

DE AUTOTOERIST
VEERTIENDAAGS ORGAAN VAN DE VLAAMSE AUTOMOBILISTENBOND V.Z.W.
HOOFDREDACTEUR: JOZEF VAN OVERSTRAETEN

Eugeen Yoors nummer
32e jaargang, nr. 8
29 maart 1979
Pagina 455 – 458

Op 7 november 1979 zal het honderd jaar geleden zijn dat te **Antwerpen** de tot ver buiten onze grenzen bekende glazenier, schilder en etser Eugeen Yoors werd geboren.

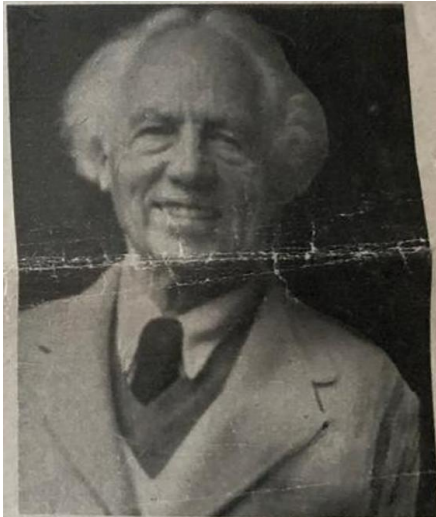
Met dit feit te herdenken wordt op zaterdag 21 april, op het erepark van de Begraafplaats Schoonselhof, een door de V.T.B. geschonken grafmonument onthuld, dat vervaardigd werd in het atelier van beeldhouwer **Herman Peeters**.

Glazenier - schilder - etser

Slechts weinigen beseffen terdege wat een kolossaal en rijk geschakeerd oeuvre Eugeen Yoors heeft nagelaten, toen hij op 1 april 1975, in zijn 96ste levensjaar, aan het einde van zijn lange pelgrimstocht was gekomen.

Hij maakte ontelbare ingekleurde schetsen en tekeningen — op schaal en in ware grootte — voor de ongeveer 500 glasramen, die hij vervaardigde. Met zijn tekeningen en schilderijen alleen zou een behoorlijk museum kunnen gevuld worden... en ooit zal de kunstkritiek zich eens van heel nabij moeten buigen over de etsen van Eugeen Yoors, maar dat zal vermoedelijk pas gebeuren als de tijd zijn werk heeft verricht en doorheen het gedunde bos de ware groten zichtbaar worden.

Bij dit alles mogen we vooral niet uit het oog verliezen dat een groot gedeelte van zijn werk tweemaal door een oorlog werd vernield.

Figuur 1 - Eugeen Yoors in 1955

Eugeen Yoors werd op 7 november 1879 te Antwerpen geboren. Een paar weken later reeds belandde hij in **Sevilla**, waar zijn vader, **Constant Yoors**, bestuurder was van een fabriek en plaatsvervangend konsul voor **België** in **Spanje**. Twintig jaar zou Eugeen Yoors in Spanje verblijven, en dat is van doorslaggevende betekenis geweest voor zijn later werk. In zijn tekeningen, schilderijen en glasramen is enorm veel kleur aanwezig, de kleurenrijkdom van het zuiden, die de noorderling altijd een beetje verwonderd doet opkijken. «**Andaloezië** is echt het Aards Paradijs. Ik ben ervan overtuigd dat Adam en Eva daar moeten gewoond hebben», getuigt E. Yoors in een «Ten huize van...». En verder in dezelfde uitzending: «Ja, de zon is mijn grote liefde... en de schoonheid. Trouwens, wanneer wij aan kunst doen is het uit heimwee naar de schoonheid. In Spanje is er niets anders dan schoonheid.»

Om te begrijpen hoezeer E. Yoors onder de indruk geweest is van de Spaanse zon en van de afwisselende kleurschoonheid van het landschap, moet men zijn werken gezien hebben en het rijke koloriet dat er van uitstraalt.

Zijn eerste tekenlessen kreeg Eugeen Yoors van zijn vader, die zelf in zijn jeugd de cursussen aan de Akademie in Antwerpen had gevolgd. Later volgde hij tekenles aan de Akademie van Sevilla en in 1899 kwam hij naar Antwerpen, om zich verder aan het Hoger Instituut te bekwamen in de schilderkunst. Daarna studeerde hij aan de «Ecole des Beaux Arts» te **Parijs** zes jaar lang anatomie en het naakt. Het was de glorie tijd van het idealisme en het Franse symbolisme. Eugeen Yoors vervaardigde in die periode vooral olieverfschilderijen, waarvoor hij inspiratie vond in de oude **Griekse** cultuur.

Deze Parijse periode is van zeer groot belang geweest voor zijn leven en zijn werk. Te Parijs ontmoette de in een niet-religieuze midden grootgebrachte E. Yoors de schrijver **Sar Péladan**, die hem introduceerde in de kring van jonge katholieke artiesten. Hier werd de basis gelegd voor het latere religieuze werk.

Ondertussen maakte hij akwarellen, pastels, prachtige sanguines (tekeningen met rode kalk), schetsen, etsen, portretten, stillevens en landschapsschilderingen.

Voor de landschapsschilderingen muntten uit door een innigheid en veelzijdigheid van kleur, die reeds de latere Yoors aankondigen.

Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd Yoors ingelijfd bij het garnizoen dat Antwerpen moest verdedigen. Na de val van Antwerpen werd hij geïnterneerd in het kamp van **Amersfoort**.

«Daar zag en ondervond ik hoe de stoffelijke en geestelijke ellende de mens kan ter neer drukken en kapot maken. Om mijzelf te bevrijden ben ik beginnen schilderen in en buiten het kamp», zal Eugeen Yoors later getuigen. Uit die periode dateren de soldatenkoppen, die op aangrijpende wijze de sfeer van het interneringskamp oproepen, en ook de prachtige etsen van getormenteerde, verwrongen bomen, in een verlaten duinenlandschap, waar de mens nauwelijks nog een rol in speelt.

Het lijden en de ellende worden er symbolisch in uitgebeeld en af en toe is op deze etsen een centimeter-hoge menselijke gedaante te vinden, verloren neergezet temidden van een desolate en gepijnigde natuur.

Figuur 2 - «Gebed», schilderij.

Te Amersfoort leerde Eugeen Yoors de jonge Vlaamse dichteres **Magda Peeters** kennen, die in juli 1918 zijn vrouw zou worden. Na de oorlog keerde het gezin Yoors terug naar Antwerpen, waar hun zoon **Jan** (1922-1977) werd geboren, die later een beroemd

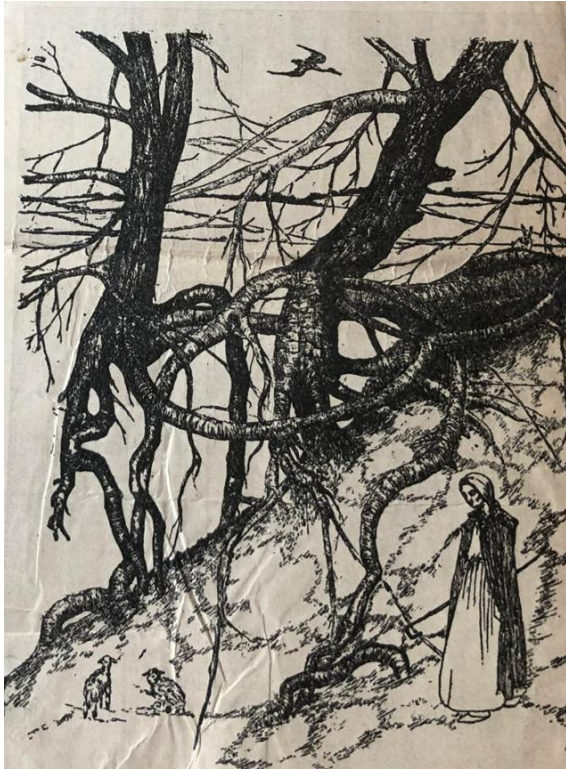
tapijtwever, schilder, schrijver, beeldhouwer zou worden in de **Verenigde Staten** en wiens werk nu ook in **Vlaanderen** stilaan grotere bekendheid verwerft (¹).

Vanaf 1918 begon Eugeen Yoors glasramen te ontwerpen en het is vooral als glazenier dat hij wereldbekendheid heeft verworven.

Zijn meest omvangrijke en wellicht ook meest belangrijke werk is te vinden in de kapel van het H.-Hartinstituut te **Heverlee**, waarvoor hij 450 m² glasraam vervaardigde. De indruk die ervan uitgaat is overweldigend; zelfs op een grijze dag wordt deze gebedsruimte doorstraald van een teergouden licht, dat uit het niets schijnt te ontstaan. Om dit effect te bereiken heeft Yoors niet minder dan 300 m² oranje glas gebruikt.

Voor dit monumentale kunstwerk alleen al moeten wij hem dankbaar zijn; het is een bezoek meer dan overwaard en wij zijn ervan overtuigd dat geen mens kan weerstaan aan de lichtende bekoring, die ervan uitgaat. De volgende korte beschrijving is dan ook slechts bedoeld om een vaag idee te geven van de kunstrijkdom die zich in deze kapel bevindt: achter het altaar bevindt zich het raam van de aanbidding der engelen, koningen en herders; het beslaat de hele wand van het koor en is zeven meter lang. Het dwarsraam van de boodschap, dat de gehele breedte van het middenschip afsluit, is 15 meter lang en 5 meter hoog. Boven de ingang rijst het 7 meter hoge vizioen van Isaias over de uit Jesse gesproten stam op. In de zijramen, links en rechts van de middenbeuk, staan 128 statische engelen, 16 in elk der acht ramen. Bovendien bevinden zich nog drie glasramen in de zijkapellen.

¹ Zie de V.T.B.-brochure nr. 176

Figuur 3 - «De herderin», ets.

Belangrijk werk van Eugene Yoors is ook te vinden in het buitenland (**Zaire, Groot-Brittannië, Israël, Nederland, Mexico, Frankrijk**), maar omdat dit artikel verschijnt in het V.A.B.-V.T.B.-blad willen we ten gerieve van de geïnteresseerde lezers een lijstje toevoegen van werk in eigen land : Antwerpen (St.-Lutgardisschool, kapel St.-Lievenskollege, Stuijvenberggasthuis, St.-Walburgiskerk, H.-Geestkerk, Ruusbroecgenootschap) - **Brasschaat** (openlucht-school «Vrij en Vrolijk») - **Berchem** (Onze-Lieve-Vrouw Middelaes) - **Turnhout** (H.-Grafinstituut) - **Weelde** (St.-Janskerk, St.-Michaëlkerk, kapel O.L.V. ten Troost) - **Dessel** (klooster Annunciaden) – **Menen** (klooster Benedictinessen) - **Diest** (kapel van St.-Jan Berghmans) - **Sint-Truiden** (klein seminarie) - **St.-Niklaas-Waas** (katholieke normaalschool) - **Brussel** (koninklijke kapel werelddtentoonstelling) - **Luik** (St.-Margarethakerk) - **Seraing** (St.-Antoniuskerk) - **Grembergen** (St.-Margarethakerk) - **Ninove** (bisschoppelijk kollege) - **Heusden-Lb.** (klooster van de Franciscaanse missie) - **Brugge** (klooster van de Karmelietessen) - **Waterloo** (St.-Franciscuskerk) - **Mechelen** (St.-Gommaruskerk) - **Tongeren** (drie grote glasramen in de St.-Lutgardisbasiliek, in 1957 geschonken door de V.T.B.-V.A.B.)... en nog zoveel meer!

Figuur 4 - «De H. Johannes onder de Pinkstervlammen», glasraam in het Instituut van het H. Graf, Turnhout.

Het is echter niet omwille van het grote aantal glasramen dat Eugeen Yoors beroemd geworden is, maar omdat hij de glazenierskunst zowel technisch als artistiek heeft weten te vernieuwen. Het is dan ook verwonderlijk te moeten vaststellen dat terzake gespecialiseerde naslagwerken hiervan nauwelijks of geen melding maken! De technische vernieuwing die hij heeft gebracht, is achteraf bekeken vrij eenvoudig, maar de glazenierskunst heeft wel eeuwen moeten wachten, tot er iemand kwam als Eugeen Yoors om ze door te voeren. De vroegere glasramen moesten langs binnen verstevigd worden met horizontale ijzeren staven, die het glas in lood moesten ondersteunen. Ook aan de buitenkant is er elke 20 cm een smallere horizontale dwarlat en zijn er per vierkante meter glas tenminste vier verticale staven aangebracht. Dit stalen raster werd aan het glasraam vastgemaakt met loden strookjes. Het nadeel van een dergelijk systeem was dat de voorstelling voortdurend onderbroken werd door horizontale en verticale banden, en dat, zelfs op die manier toegepast, deze glasramen vaak de druk van wind niet konden weerstaan. De loden verbindingsbanden braken door en het ijzer ging al vlug aan het roesten. Door het gewicht van het glas ging het lood daarna doorbuigen, zodat aan de binnenkant een bolvormige uitstulping ontstond, waardoor het glas vlugger barstte.

Eugeen Yoors vertrok van de vaststelling dat het gewoonlijk gebruikte lood te dun was om het glas te houden. Daarom gebruikte hij bredere banden en bracht in het lood platte staven aan. In dit «gewapend lood» kon hij één volledige vierkante meter glas in lood vatten. Dat was een enorme vooruitgang, want nu konden de horizontale en verticale steunstaven verdwijnen, om vervangen te worden door brede banden, die door Yoors als pikturaal element mee in de kompositie werden verwerkt.

Belangrijker dan deze technische vernieuwing was echter het artistieke element.

Eugeen Yoors wilde, zoals een schilder die kleuren mengt, alle kleurschakeringen kunnen weergeven op glas.

«Ik beweer dat dit de essentie is van het glasraam : de kleur, die de zon binnenbrengt, en dat hebben wij hier in het noorden nodig en daarom is het glasraam ook eigen aan het noorden», getuigt E. Yoors. Dat was verre van eenvoudig, want als men te veel verf op het glasraam aanbrengt, wordt de kleur ondoorzichtig, en vuil... en Yoors wilde heldere en diepe kleuren, zoals hij ze in het Spaanse landschap had gezien.

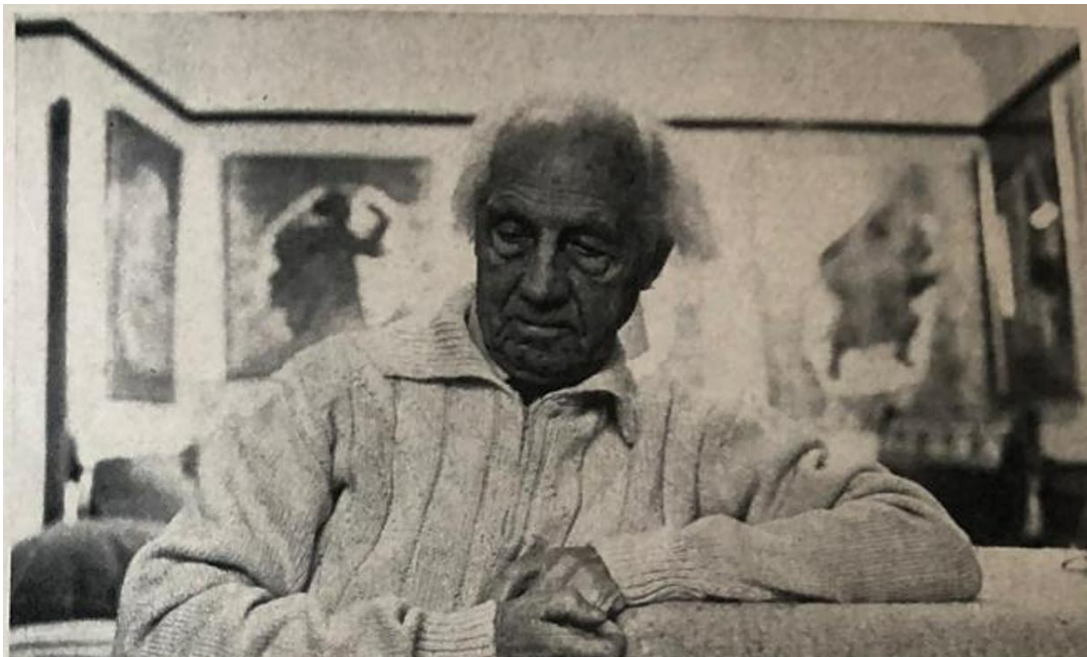

Figuur 5 - «Sint Lutgart», een van de glasramen, door de V.T.B. geschonken aan de St.-Lutgartkerk te Tongeren.

De artistieke ruimte om dit te verwezenlijken werd geschapen door zijn eerste uitvinding: nu hij brede en met staal versterkte loden banden gebruikte, was het mogelijk meer dan één glas te gebruiken. Hij kon twee, drie, vier, tot vijf glazen van verschillende kleur na elkaar plaatsen en op die manier dus de kleur doen wisselen zoals hij wenste. Eugeen Yoors begon vanaf dat ogenblik te werken met kleurschakeringen, die tot dan toe onmogelijk waren in de glazenierskunst. Bovendien kon hij de tinten wijzigen naar believen, in een haast oneindige reeks van kleurgradaties.

Door deze vondst heeft Eugeen Yoors een omwenteling teweeggebracht in de glazenierskunst; hij heeft de picturale mogelijkheden ervan beduidend uitgebreid. Voortaan is de glazenier minder afhankelijk van het gebruikte materiaal, vrijer om zijn

artistieke verbeelding uit te werken. En toch is dit alles niet voldoende om de sublieme kunst van Yoors te benaderen of te verklaren. Zij is niet te vatten in een beschrijving van technische of picturale aspecten.

Figuur 6 - Eugeen Yoors gekiekt door Filip Tas

Eugeen Yoors was een veelzijdig en bezielig kunstenaar en deze bezieling is waar te nemen in elk van zijn werken. Het is wellicht niet mogelijk dit eigenste van een plastisch kunstenaar in woorden om te zetten, omdat een schilderij, een tekening, een ets, een glasraam er zijn om bekeken en aanvoeld te worden. Kunst van dit gehalte kan niet door woorden worden ingeperkt. Wij kunnen stellen dat in het werk van Eugeen Yoors een verbluffende zin voor het detail aan het licht komt (zowel in de kleinste schets als in het grootste werk), een weelderig koloriet, een ongewone zin voor kompositie, maar de ziel van de kunstenaar of zelfs van het individuele kunstwerk hebben we daarmee niet gevat. Die ligt in het werk zelf opgesloten, zichtbaar, voelbaar voor degenen die bereid zijn om zich op dezelfde golflengte te bewegen.

Daar komt nog bij dat Eugeen Yoors moet gewerkt hebben als een bezetene, alleen reeds om zoveel glasramen te vervaardigen, want een glasraam vraagt veel meer zorg en tijd dan bijvoorbeeld een schilderij of een beeldhouwwerk.

Eerst wordt een schets gemaakt op karton. Daarna komt een schets op schaal, gewoonlijk op één tiende en in kleur. Eugeen Yoors maakte daarna nog vier of vijf schetsen met andere kleuren, om de mogelijkheden van het koloriet uit te testen en om zijn opdrachtgever een bredere keuze te bezorgen. Daarna wordt nog eens een schets gemaakt en eindelijk een tekening op volle grootte. Tegen deze tekening wordt transparant papier aangebracht en elk detail wordt gekalkeerd. Dat wordt dan op

gekleurd glas gelegd en uitgesneden met diamant. Het glas gaat daarna de oven in op een temperatuur van 700°, zodat het glas mals wordt en de kleur er in dringt.

Al de stukjes glas — die ten hoogste 30 cm bij 40 cm groot zijn — worden vervolgens met lood in T-vorm aaneengesmolten. Bij Eugeen Yoors kwam daar nog bij dat hij stukjes glas van verschillende kleur achter elkaar plaatste, om diepere of meer heldere tinten te bekomen, zodat de oppervlakte van zijn glasramen nooit gelijk is, wat een bijkomende moeilijkheid veroorzaakte. Om op die manier 500 glasramen te kunnen vervaardigen, moet hij gewerkt hebben als een bezetene.

«Ik werk altijd haastig en koortsig alsof ik aan de vooravond van de dag van mijn dood sta», verklaarde hij zelf, en dát is wellicht de enig mogelijke uitleg voor de intensiteit, waarmee hij geleefd en gewerkt heeft.

Deze intensiteit is het ook die de kunstliefhebber tegenstraalt in kleur en vorm van zijn werk, in de vastgelegde beweeglijkheid van zijn figuren, die evenals hijzelf hun krachtbron vinden in de eeuwigheid. dáárom is Eugeen Yoors onze grootste religieuze schilder!

Tongerlo

JOS BOVEN

Lijst met afbeeldingen:

Figuur 1 - Eugeen Yoors in 1955	2
Figuur 2 - «Gebed», schilderij.	3
Figuur 3 - «De herderin», ets.	5
Figuur 4 - «De H. Johannes onder de Pinkstervlammen», glasraam in het Instituut van het H. Graf, Turnhout.	6
Figuur 5 - «Sint Lutgart», een van de glasramen, door de V.T.B. geschonken aan de St.-Lutgartkerk te Tongeren.	7
Figuur 6 - Eugeen Yoors gekiekt door Filip Tas	8

DE AUTOTOERIST

VEERTIENDAAGS ORGAAN VAN DE VLAAMSE AUTOMOBILISTENBOND V.Z.W.

HOOFDREDAKTEUR: JOZEF VAN OVERSTRAETEN

Eugeen Yoorsnummer

~ verband Mechelen

32* jaargang, nr. 8
29 maart 1979
144 bladzijden

St. Jakobsmarkt 45-47 2000 Antwerpen
Tel. 031/34.34.34 (20 lijnen)
Lidmaatschap V.A.B. 1.000 fr.
Prk. van de V.A.B. 000-0324558-93
Lidmaatschap V.T.B. 600 fr.
Prk. van de V.T.B. 000-0093627-22

HONDERD JAAR EUGEEEN YOORS

OP 7 NOVEMBER 1979 ZAL HET HONDERD JAAR GELEDEN ZIJN DAT TE ANTWERPEN DE TOT VER BUITEN ONZE GRENZEN BEKENDE GLAZENIER, SCHILDER EN ETSER EUGEEEN YOORS WERD GEBOREN.

OM DIT FEIT TE HERDENKEN WORDT OP ZATERDAG, 21 APRIL, OP HET EREPARK VAN DE BEGRAAFPLAATS SCHOONSELHOF, EEN DOOR DE V.T.B. GESCHONKEN GRAFMONUMENT ONTHULD, DAT VERVAARDIGD WERD IN HET ATELIER VAN BEELDHOUWER HERMAN PEETERS.

Glazenier - schilder - etsen

Slechts weinigen beseffen terdege wat een kolossaal en rijk geschakeerd oeuvre Eugeen Yoors heeft nagelaten, toen hij op 1 april 1975, in zijn 96ste levensjaar, aan het einde van zijn lange pelgrimstocht was gekomen.

Hij maakte ontelbare ingekleurde schetsen en tekeningen — op schaal en in ware grootte — voor de ongeveer 500 glasramen, die hij vervaardigde. Met zijn tekeningen en schilderijen alleen zou een behoorlijk museum kunnen gevuld worden... en ooit zal de kunstkritiek zich eens van heel nabij moeten buigen over de etsen van Eugeen Yoors, maar dat zal vermoedelijk pas gebeuren als de tijd zijn werk heeft verricht en doorheen het gedunde bos de ware groten zichtbaar worden.

Bij dit alles mogen we vooral niet uit het oog verliezen dat een groot gedeelte van zijn werk tweemaal door een oorlog werd vernield.

Eugeen Yoors werd op 7 november 1879 te Antwerpen geboren. Een paar weken later reeds belandde hij in Sevilla, waar zijn vader, Constant Yoors, bestuurder was van een fabriek en plaatsvervangend konsul voor België in Spanje. Twintig jaar zou Eugeen Yoors in Spanje verblijven, en dat is van doorslaggevende betekenis geweest voor zijn later werk. In zijn tekeningen, schilderijen en glasramen is enorm veel kleur aanwezig, de kleurenrijkdom van het zuiden, die de noorderling altijd een beetje verwonderd doet opkijken. «Andaloezië is echt het Aards Paradijs. Ik ben ervan overtuigd dat Adam en Eva daar

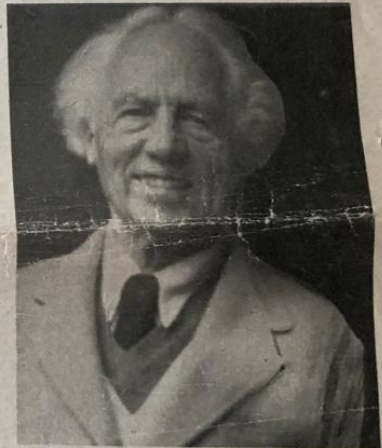
moeten gewoond hebben», getuigt E. Yoors in een «Ten huize van...». En verder in dezelfde uitzending: «Ja, de zon is mijn grote liefde... en de schoonheid. Trouwens, wanneer wij aan kunst doen is het uit heimwee naar de schoonheid. In Spanje is er niets anders dan schoonheid.»

Om te begrijpen hoezeer E. Yoors onder de indruk geweest is van de Spaanse zon en van de afwisselende kleurenschoonheid van het landschap, moet men zijn werken gezien hebben en het rijke koloriet dat er van uitstraalt.

Zijn eerste tekenlessen kreeg Eugeen Yoors van zijn vader, die zelf in zijn jeugd de kursussen aan de Akademie in Antwerpen had gevolgd. Later volgde hij tekenlessen aan de Akademie van Sevilla en in 1899 kwam hij naar Antwerpen, om zich verder aan het Hoger Instituut te bekwamen in de schilderkunst. Daarna studeerde hij aan de «Ecole des Beaux Arts» te Parijs zes jaar lang anatomie en het naakt. Het was de glorietijd van het idealisme en het Franse symbolisme. Eugeen Yoors vervaardigde in die periode vooral olieverfschilderijen, waarvoor hij inspiratie vond in de oude Griekse cultuur.

Deze Parijse periode is van zeer groot belang geweest voor zijn leven en zijn werk. Te Parijs ontmoette de in een niet-religieus midden grootgebrachte E. Yoors de schrijver Sar Péladan, die hem introduceerde in de kring van jonge katholieke artiesten. Hier werd de basis gelegd voor het latere religieuze werk.

Ondertussen maakte hij akwarellen, pastels, prachtige sanguines (tekeningen met

Eugeen Yoors in 1955.

rode kalk), schetsen, etsen, portretten, stilleven en landschapsschilderingen. Vooral de landschapsschilderingen muntten uit door een innigheid en veelzijdigheid van kleur, die reeds de latere Yoors aankondigen.

Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd Yoors ingelijfd bij het garnizoen dat Antwerpen moest verdedigen. Na de val van Antwerpen werd hij geïnterneerd in het kamp van Amersfoort.

«Daar zag en ondervond ik hoe de stoffelijke en geestelijke ellende de mens kan ter neer drukken en kapot maken. Om mijzelf te bevrijden ben ik beginnen schilderen in en buiten het kamp», zal Eugeen Yoors later getuigen. Uit de periode dateren de soldatenkoppen, die op aangrijpende wijze de sfeer van het interneringskamp oproepen, en ook de prachtige etsen van getormenteerde, verwrongen bomen, in een verlaten duinenlandschap, waar de mens nauwelijks nog een rol in speelt. Het lijden en de ellende worden er sum-

«Gebed», schilderij.

bolisch in uitgebeeld en af en toe is op deze etsen een centimeter-hoge menselijke gedaante te vinden, verloren neergezet temidden van een desolate en gepijnigde natuur.

Te Amersfoort leerde Eugeen Yoors de jonge Vlaamse dichteres Magda Peeters kennen, die in juli 1918 zijn vrouw zou worden. Na de oorlog keerde het gezin Yoors terug naar Antwerpen, waar hun zoon Jan (1922-1977) werd geboren, die later een beroemd tapijtwever, schilder, schrijver, beeldhouwer zou worden in de Verenigde Staten en wiens werk nu ook in Vlaanderen stilaan grotere bekendheid verwerft (1).

Vanaf 1918 begon Eugeen Yoors glasramen te ontwerpen en het is vooral als glazenier dat hij wereldbekendheid heeft verworven.

Zijn meest omvangrijke en wellicht ook meest belangrijke werk is te vinden in de kapel van het H.-Hartinstituut te Heverlee, waarvoor hij 450 m² glasraam vervaardigde. De indruk die ervan uitgaat is overweldigend; zelfs op een grijze dag wordt deze gebedsruimte doorstraald van een teergouden licht, dat uit het niets schijnt te ontstaan. Om dit effect te bereiken heeft Yoors niet minder dan 300 m² oranje glas gebruikt.

Voor dit monumentale kunstwerk alleen al moeten wij hem dankbaar zijn; het is een bezoek meer dan overwaard en wij zijn ervan overtuigd dat geen mens kan weerstaan aan de lichtende bekoring, die ervan uitgaat. De volgende korte beschrijving is dan ook slechts bedoeld om een

vaag idee te geven van de kunstrijkdom die zich in deze kapel bevindt: achter het altaar bevindt zich het raam van de aanbidding der engelen, koningen en herders; het beslaat de hele wand van het koor en is zeven meter lang. Het dwarsraam van de boodschap, dat de gehele breedte van het middenschip afsluit, is 15 meter lang en 5 meter hoog. Boven de ingang rijst het 7 meter hoge vizioen van Isafas over de uit Jesse gesproten stam op. In de zijramen, links en rechts van de middenbeuk, staan 128 statische engelen, 16 in elk der acht ramen. Bovendien bevinden zich nog drie glasramen in de zijkapellen.

Belangrijk werk van Eugeen Yoors is ook te vinden in het buitenland (Zafre, Groot-Brittannië, Israël, Nederland, Mexico, Frankrijk), maar omdat dit artikel verschijnt in

het V.A.B.-V.T.B.-blad willen we ten gerieve van de geïnteresseerde lezers een lijstje toevoegen van werk in eigen land:

Antwerpen (St.-Lutgardischschool, kapel St.-Lievenskollege, Stuyvenberggasthuis, St.-Walburgiskerk, H.-Geestkerk, Ruustroccogenootschap) - Brasschaat (openluchtschool «Vrij en Vrolijk») - Berchem (Onze-Lieve-Vrouw Middelares) - Turnhout (H.-Gräfinstituut) - Weelde (St.-Janskerk, St.-Michaëlskerk, kapel O.L.V. ten Troost) - Dessel (klooster Annunciaden) - Menen (klooster Benedictinessen) - Diest (kapel van St.-Jan Berghmans) - Sint-Truiden (klein seminarie) - St.-Niklaas-Waas (katholieke normaalschool) - Brussel (koninklijke kapel

«De herderin», ets.

(1) Zie de V.T.B.-brochure nr. 176 !

«De H. Johannes onder de Pinkstervlammen», glasraam in het Instituut van het H. Graf, Turnhout.

wereldtentoonstelling) - Luik (St.-Margarethakerk) - Seraing (St.-Antoniuskerk) - Grembergen (St.-Margarethakerk) - Ninove (bisschoppelijk kollege) - Heusden-Lb. (klooster van de Franciscaanse missie) - Brugge (klooster van de Karmelietessen) - Waterloo (St.-Franciscuskerk) - Mechelen (St.-Gommaruskerk) - Tongeren (drie grote glasramen in de St.-Lutgardisbasiliek, in 1957 geschonken door de V.T.B.-V.A.B.)... en nog zoveel meer!

Het is echter niet omwille van het grote aantal glasramen dat Eugeen Yoors beroemd geworden is, maar omdat hij de glazenierskunst zowel technisch als artistiek heeft weten te vernieuwen. Het is dan ook verwonderlijk te moeten vaststellen dat terzake gespecialiseerde naslagwerken hiervan nauwelijks of geen melding maken! De technische vernieuwing die hij heeft gebracht, is achteraf bekeken vrij eenvoudig, maar de glazenierskunst heeft wel eeuwen moeten wachten, tot er iemand kwam als Eugeen Yoors om ze door te voeren. De vroegere glasramen moesten langs binnen verstevigd worden met horizontale ijzeren staven, die het glas in lood moesten ondersteunen. Ook aan de buitenkant is er elke 20 cm een smallere horizontale dwarslat en zijn er per vierkante meter glas tenminste vier verticale staven aangebracht. Dit stalen raster werd aan het glasraam vastgemaakt met loden strookjes. Het nadeel van een dergelijk systeem was dat de voorstelling voortdurend onderbroken werd door horizontale en verticale banden, en dat, zelfs op die manier toegerust, deze glasramen vaak de druk van en wind niet konden weerstaan. De loden verbindingsbanden braken door en het

ijzer ging al vlug aan het roesten. Door het gewicht van het glas ging het lood daarna doorbuigen, zodat aan de binnenkant een bolvormige uitstulping ontstond, waardoor het glas vlugger barstte.

Eugeen Yoors vertrok van de vaststelling dat het gewoonlijk gebruikte lood te dun was om het glas te houden. Daarom gebruikte hij bredere banden en bracht in het lood platte staven aan. In dit «gewapend lood» kon hij één volledige vierkante meter glas in lood vatten. Dat was een enorme vooruitgang, want nu konden de horizontale en verticale steunstaven verdwijnen, om vervangen te worden door brede banden,

die door Yoors als pikturaal element mee in de kompositie werden verwerkt.

Belangrijker dan deze technische vernieuwing was echter het artistieke element. Eugeen Yoors wilde, zoals een schilder die kleuren mengt, alle kleurschakeringen kunnen weergeven op glas.

«Ik beweer dat dit de essentie is van het glasraam: de kleur, die de zon binnenbrengt, en dat hebben wij hier in het noor-

«Sint Lutgart», een van de glasramen, door de V.T.B. geschonken aan de St.-Lutgartkerk te Tongeren.

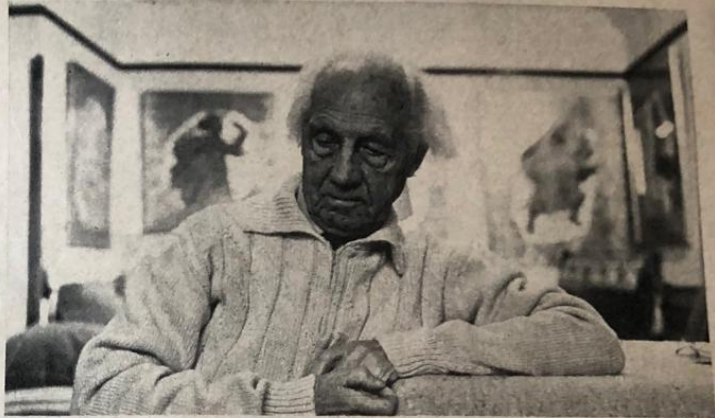

den nodig en daarom is het glasraam ook eigen aan het noorden», getuigt E. Yoors. Dat was verre van eenvoudig, want als men te veel verf op het glasraam aanbrengt, wordt de kleur ondoorzichtig, en vuil... en Yoors wilde heldere en diepe kleuren, zoals hij ze in het Spaanse landschap had gezien.

De artistieke ruimte om dit te verwezenlijken werd geschapen door zijn eerste uitvinding: nu hij brede en met staal verstevigde loden banden gebruikte, was het mogelijk meer dan één glas te gebruiken. Hij kon twee, drie, vier, tot vijf glazen van verschillende kleur na elkaar plaatsen en op die manier dus de kleur doen wisselen zoals hij wenste. Eugeen Yoors begon vanaf dat ogenblik te werken met kleurschakeringen, die tot dan toe onmogelijk waren in de glazenierskunst. Bovendien kon hij de tinten wijzigen naar believen, in een haast oneindige reeks van kleurgradaties.

Door deze vondst heeft Eugeen Yoors een omwenteling teweeggebracht in de glazenierskunst; hij heeft de picturale mogelijkheden ervan beduidend uitgebreid. Voortaan is de glazenier minder afhankelijk van het gebruikte materiaal, vrijer om zijn artistieke verbeelding uit te werken. En toch is dit alles niet voldoende om de sublieme kunst van Yoors te benaderen of te verklaaren. Zij is niet te vatten in een beschrijving van technische of picturale aspecten.

Eugeen Yoors was een veelzijdig en bezielend kunstenaar en deze bezieling is waar te nemen in elk van zijn werken. Het is wellicht niet mogelijk dit eigenste van een plastisch kunstenaar in woorden om te zetten, omdat een schilderij, een tekening, een ets, een glasraam er zijn om bekeken en aangevoeld te worden. Kunst van dit gehalte kan niet door woorden worden ingeperkt. Wij kunnen stellen dat in het werk van Eugeen Yoors een verbluffende zin voor het detail aan het licht komt (zowel in de kleinste schets als in het grootste werk), een weelderig koloriet, een ongewone zin voor kompositie, maar de ziel van de kunstenaar of zelfs van het individuele kunstwerk hebben we daarmee niet gevat. Die ligt in het werk zelf opgesloten, zichtbaar, voelbaar voor de-

Eugeen Yoors, gekleed door Filip Tas.

genen die bereid zijn om zich op dezelfde golfte te bewegen.

Daar komt nog bij dat Eugeen Yoors moet gewerkt hebben als een bezetene, alleen reeds om zoveel glasramen te vervaardigen, want een glasraam vraagt veel meer zorg en tijd dan bijvoorbeeld een schilderij of een beeldhouwwerk.

Eerst wordt een schets gemaakt op karton. Daarna komt een schets op schaal, gewoonlijk op één tiende en in kleur. Eugeen Yoors maakte daarna nog vier of vijf schetsen met andere kleuren, om de mogelijkheden van het koloriet uit te testen en om zijn opdrachtgever een bredere keuze te bezorgen. Daarna wordt nog eens een schets gemaakt en eindelijk een tekening op volle grootte. Tegen deze tekening wordt transparant papier aangebracht en elk detail wordt gekalkeerd. Dat wordt dan op gekleurd glas gelegd en uitgesneden met diamant. Het glas gaat daarna de oven in op een temperatuur van 700°, zodat het glas mals wordt en de kleur er in dringt. Al de stukjes glas — die ten hoogste 30

cm bij 40 cm groot zijn — worden vervolgens met lood in T-vorm aaneengesmolten. Bij Eugeen Yoors kwam daar nog bij dat hij stukjes glas van verschillende kleur achter elkaar plaatste, om diepere of meer heldere tinten te bekomen, zodat de oppervlakte van zijn glasramen nooit gelijk is, wat een bijkomende moeilijkheid veroorzaakte. Om op die manier 500 glasramen te kunnen vervaardigen, moet hij gewerkt hebben als een bezetene.

«Ik werk altijd haastig en koortsig alsof ik aan de vooravond van de dag van mijn dood sta», verklaarde hij zelf, en dat is wellicht de enig mogelijke uitleg voor de intensiteit, waarmee hij geleefd en gewerkt heeft.

Deze intensiteit is het ook die de kunstliefhebber tegenstraalt in kleur en vorm van zijn werk, in de vastgelegde beweeglijkheid van zijn figuren, die evenals hijzelf hun krachtbron vinden in de eeuwigheid. Daarom is Eugeen Yoors onze grootste religieuze schilder!

Tongerlo

JOS BOVEN

PELGRIM NAAR HET LICHT

Nu bijna vier jaar geleden, op 1 april 1975, beëindigde de mooie mens en grote kunstenaar, Eugeen Yoors, in zijn vijftienjarige levensjaar, zijn levenstocht hier op aarde, om met de pelgrimsstaf in de hand, de St.-Jakobsschelp der bedevaarders op het hart, en het vlammeende zonlicht in de wéérziende ogen, te belanden in het beloofde land...

Hij had er heel zijn leven van gedroomd en er naar vertangd.

Hij had het in onsterfelijke vizioenen gezien en uitgebeeld in brandende kleuren.

Glasramen van Yoors in de kapel van de Boodschap, H. Hartinstituut, Heverlee.

458

